

JOACHIM ŚLIWA
(Kraków)

IRENA SZELIGOWSKA-ORELL (1903–1963)*

Dr Irena Szeligowska-Orell (1903–1963).
Fot. prywatna ze zbiorów Archiwum UJ

Irena Maria Szeligowska-Orell była wieloletnim, cenionym pracownikiem naukowo-dydaktycznym Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Jako archeolog klasyczny i historyk sztuki starożytnej pozostawiła po sobie dorobek w postaci nowatorskiej monografii i paru mniejszych opracowań¹.

Irena Szeligowska (tego nazwiska używała konsekwentnie, tak podpisując wszystkie swoje publikacje) urodziła się 21 VIII 1903 r. w Wilamowicach koło Oświęcimia jako córka miejscowego lekarza Rajmunda Kellera oraz Amalii z Martinkowiczów. Po ukończeniu gimnazjum humanistycznego w Krakowie (1921 r.) odbyła studia w zakresie archeologii klasycznej w Uniwersytecie Jagiellońskim pod kierunkiem prof. Piotra Bieńkowskiego (1865–1925), uzyskując następnie doktorat na podstawie pracy pt. *Ornamentyka etruska w epoce archaicznej* (1933, promotor: prof. Stanisław J. Gąsiorowski). W 1933 roku podjęła obowiązki asystenta-wolontariusza, a następnie (od 1935 roku) młodszego

* Do opublikowania tego tekstu skłoniła mnie uwaga Włodzimierza Appela (*Greckie peregrynacje Zofii Abramowiczówny*, Meander 61, 2006, s. 335–347), w której autor z wahaniem (przyp. 1) identyfikuje współtowarzyszkę podróży prof. Abramowiczówny jako Irenę Szeligowską. Przypuszczenie to jest bez wątpienia uzasadnione, gdyż Irena Szeligowska była wówczas także pracownikiem naukowym Uniwersytetu Stefana Batorego, należącym do zaprzyjaźnionego kręgu osób, a jako archeolog klasyczny służyła zapewne w trakcie całej greckiej peregrynacji fachowymi informacjami. Wrześniowa wyprawa do Grecji w 1938 roku odegrała zresztą w życiu prof. Abramowiczówny dodatkową rolę – przez ponad trzydzieści lat prowadziła dla studentów filologii klasycznej w Toruniu ciekawe wykłady z dziejów sztuki starożytnej, w tym głównie greckiej, wspomagane zbiorem kilkuset pocztówek obrazujących krajobrazy i najważniejsze dzieła sztuki. Notatki do tych wykładów opublikowali niezbyt dawno uczniowie Pani Profesor: Z. Abramowiczówna, *O sztuce starożytnej*, przedmową i uwagami opatrzyła E. Makowiecka, tekst zredagowali P. Nehring i Z. Nerczuk, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002.

¹ Por. zestawienie bibliografii w: J. Czarniecka, *Irena Szeligowska-Orell (1903–1963)*, Archeologia 14, 1963, s. 261.

go asystenta w katedrze archeologii klasycznej Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, kierowanej przez prof. Rajmunda Gostkowskiego (1885–1966), prowadząc nadal studia nad rozwojem etruskiej sztuki dekoracyjnej. Bardzo istotny dla dalszego rozwoju jej badań naukowych był czteromiesięczny pobyt we Włoszech w roku 1936, który umożliwił jej także przygotowanie do druku rozprawy doktorskiej, która ukazała się następnie w wydawnictwach Polskiej Akademii Umiejętności².

We wrześniu 1938 roku dr Irena Szeligowska zwiedziła Grecję³, poznając wówczas najważniejsze zespoły antycznych zabytków oraz bogate zasoby greckich muzeów, co oprócz dobrej już znajomości Italii stanowiło potem także podstawę jej działalności dydaktycznej, z której wyłaniał się ogromny entuzjazm dla antycznych dzieł sztuki i architektury. Wkrótce też podjęła dr Szeligowska nowy problem badawczy, przystępując do opracowania tematu „Sztuka dekoracyjna południowej Italii w okresie wczesnego cesarstwa”, nawiązując niejako do opracowywanej już poprzednio tematyki. Dla realizacji tego zagadnienia uzyskała w roku akademickim 1938/1939 możliwość wyjazdu do Włoch (dziesięciomiesięczne stypendium Funduszu Kultury Narodowej), lecz rezultatów tego pobytu nie zdołała już twórczo wykorzystać. Lata 1939–1943 spędziła w trudnych warunkach w Wilnie (z Uniwersytetem Stefana Batorego związana była do grudnia 1939). W 1943 roku powróciła do Krakowa.

W 1945 roku, po zakończeniu działań wojennych, Irena Szeligowska przystąpiła do pracy jako młodszy asystent w Zakładzie Archeologii Klasycznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierowanym początkowo (do 1953 roku) przez jej mistrza, prof. Stanisława J. Gąsiorowskiego (1897–1962), prowadząc w następnych latach zajęcia dla studentów archeologii, historii sztuki, historii kultury materialnej oraz innych pokrewnych dziedzin. Z dniem 1 września 1947 r. objęła etat adiunkta w Zakładzie Archeologii Klasycznej UJ. Niestety, po tragicznych przejściach okresu wojny i okupacji nastąpiło u niej załamanie sił twórczych oraz kłopoty zdrowotne, z których nie zdołała się już podźwignąć. Zmarła w Krakowie 4 kwietnia 1963 roku. Do ostatnich dni z pełnym zaangażowaniem wypełniała swe obowiązki dydaktyczne, w których w pełni wykorzystywała dobrą znajomość przedmiotu oraz umiejętność przystępnego i jasnego wykładu; cechowało ją życzliwe podejście do studentów, cieszyła się więc opinią kompetentnego i lubianego wykładowcy⁴. W ostatnim okresie działalności, głównie z myślą o studentach, dr Szeligowska przygotowała cenną pomoc dydaktyczną, dotyczącą historii antycznej architektury⁵.

² I. Szeligowska, *L'art décoratif étrusque*, Cracovie 1938, 95 s., 32 tabl. (Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de Philologie – Classe d'Histoire et de Philosophie. N° Supplémentaire 4).

³ W prywatnej wycieczce do Grecji towarzyszył jej mąż, Stanisław Szeligowski (1887–1966), astronom, związany również z Uniwersytetem Stefana Batorego, a następnie z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu. Pozostałymi uczestnikami greckiej wyprawy byli prof. Stefan Srebrny, dr Zofia Abramowiczówna i prof. Manfred Kridl (por. Appel, op. cit.). Rola dr Szeligowskiej jako fachowego przewodnika, jak sądzę, była dość istotna dla całej grupy.

⁴ Opieram się w tym przypadku na wspomnieniach osobistych, gdyż w latach 1958–1963 byłem słuchaczem prowadzonym przez dr Szeligowską wykładów i ćwiczeń.

⁵ I. Szeligowska, *Architektura sakralna w starożytnej Grecji*, Polskie Towarzystwo Archeologiczne, Warszawa 1959, s. 44 (Zapiski archeologiczne 12).

ARGUMENTUM

Narratur de vita et operibus Irenae Szeligowska-Orell, quae in Universitate primum Vilnensi, postea autem Cracoviensi studia archaeologica colebat ac praecipue artem atque architecturam Graecorum et Romanorum scrutabatur.